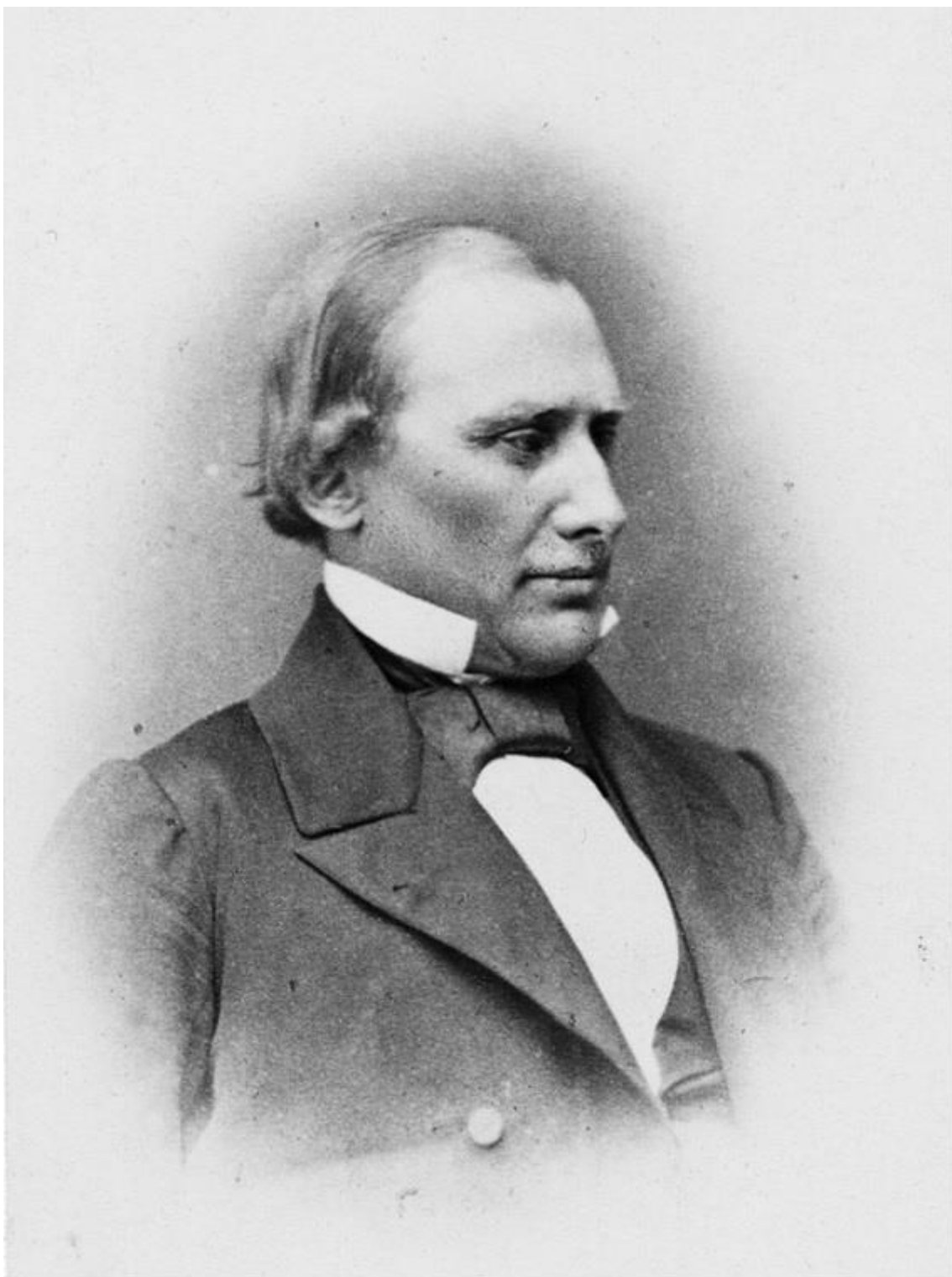

**Carl Vilhelm August Strandberg – Talis Qualis
(betyder ungefär, jag är som jag är)**

Mannen som får svenska folket att resa sig.

Han är ofta ihågkommen för att han skrev dikten Kungssången, ursprungligt namn Hymn, som tonsattes av Otto Lindblad. Den ingår i diktsamlingen SÅNGER I PANSAR

Kungssången skrev han till en studentfest i Lund den 5 december 1844. Där den också uruppfördes. Lunds universitet firade Oscar I:s tronbestigning. Sången är ett exempel på högromantik och komponerad för fyrstämmig manskör.

Kungssången blev officiell först 1893, då den ersatte de inofficiella föregångarna Bellmans *Gustafs skål* och *Bevare Gud vår kung*, den senare med samma melodi som God Save the Queen.

<https://youtu.be/BKpa70hj9UI> (skriv in länken så får du höra sången)

Så här lyder första versen av Kungssången:

1. Ur svenska hjärtans djup en gång
en samfälld och en enkel sång,
som går till kungen fram!
Var honom trofast och hans ätt,
gör kronan på hans hjässa lätt,
och all din tro till honom sätt,
du folk av frejdad stam!

Sången anses ha getts officiell status då den bland annat sjungs av Riksdagens ledamöter vid Riksmötets öppnande efter att kungen trätt in i Riksdagens kammare.

Kungssången sjungs i stort sett vid alla arrangemang i Sverige, där kungen är hedersgäst.

Levnadsbeskrivning

Strandberg föddes i flygeln vid Stigtomta Prästgård den 16 januari 1818, alltså för 200 år sedan.

Gamla prästgården och till höger kyrkbyn med kyrkan, akvarell gjord av prästsonen John Gellerstedt i början av 1860-talet, före kamerans tillkomst!!

I Kyrkoherdebostället Skillra, (Krono 1 mtl), bodde Carl Wilhelm Augusts farfar sedan 1784, Olaus Strandberg. Han var född 1755 i Lännäs, Örebro kommun. Han benämns på en målning såsom Fält-Prost, Kyrkoherde i Stigtomta och Nykyrka fram till sin död 1838. Här fanns också hustrun Eva Ulrica Carelius, samt svärmodern Fru Catharina Helena Carelius.

Vanligt var förr att den nya prästen i församlingen ”konserverade” en prästänka genom att gifta sig med henne, så att hon fick bo kvar, och han fick en tjänst. Man kan anta att Olaus valde dottern och lät svärmodern bo kvar i prästgården.

Inom parentes kan nämnas att farfadern Olaus var med om att 1814 godkänna nedläggningen av en av våra kyrkor, Nykyrka, vilken sen låg i ruiner i 115 år tills den återuppbyggdes 1929. Grunden till detta underliga beslut låg i en tvist dels om gravkoret som Nyman i Hormesta låtit uppföra och dels att denne inte betalat den del som skulle lämnas till de fattiga genom den årliga donationsspannmålen. För detta tilltag lät Nyman i Drögsta stämman in Nyman i Hormesta till tinget. Röstning om kyrkans nedläggning följde. Den kom till stånd tack vare rösträtter från storgodsägarna i trakten, bl a medicinalrådet Tingstadius på Vik. Strandberg tyckte denna nedläggning skulle minska arbetet med högmässor i två kyrkor och stödde därför nedläggningen.

Kyrkoruinen 1928 före uppbyggnaden som var klar 1929.

Nykyrka kyrka 2013, lägg märke till att gravkoret hölls i gott skick hela tiden.

I prästgårdsflygeln eller komministerbostaden som i dag kallas för Strandbergstugan bodde Carl Wilhelm Augusts far Theologie Licentiaten Magister Olof Strandberg, född här 1790 och mor Kristina Maria Berg, född i Tyskland 1797. Det föddes så småningom elva barn i familjen. Carl skrev dikter till flera av sina syskon.

När man kör in i Stigtomta från Nyköping ser man till vänster en numera gul Prästgård. Bilden här är från ca 1950 då allén längs landsvägen fanns kvar.

Så här ser flygeln ut.

Den har också använts av scouterna, rödakorsungdomar, konfirmander mfl.

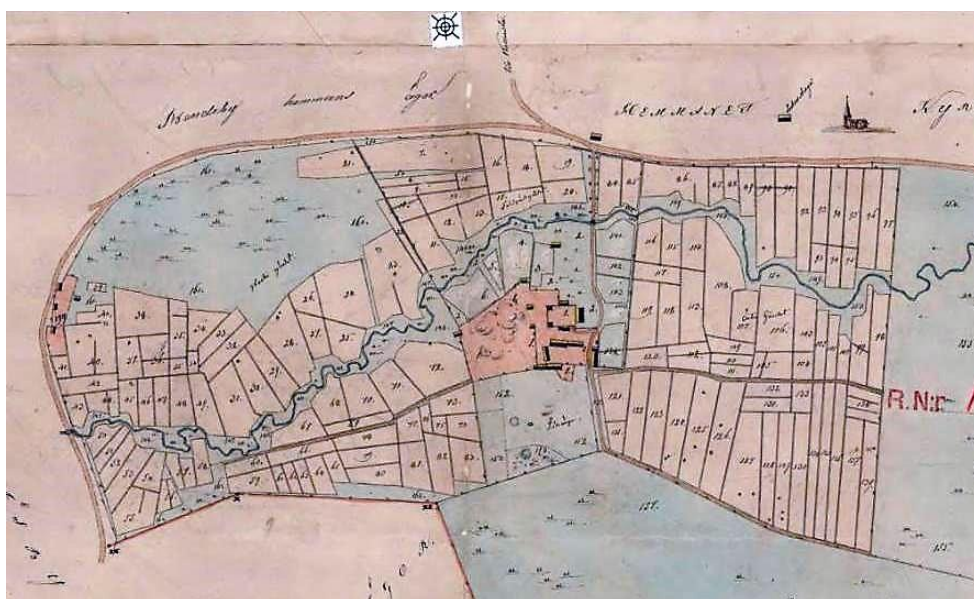
Ur Göran Ekbloms samling, Södermanlands Museum

Föräldrahemmet till Stigtomta skalden Carl Vilhelm August Strandberg alias Talis Qualis föreslogs bli Stigtomtas nya hembygdsgård. I nr 27 av tidningen Folket kunde man läsa att många Stigtomtabor ville se Strandbergsgården som den nya lokalen för hembygdsgården. Gården låg intill Stigtomta prästgård och på bilden syns vice värden till gården Kyrkoherde Bertil Edström. Här står han med ett verk ur boksamlingen som bevarats i skaldens forna hem. Fototid: februari 1972.

Den avstyckade prästgården är numera privatbostad och jordbruksmarken ägs av Haresta Gård. Alla hus är renoverade med Sörmlands Museums hjälp.

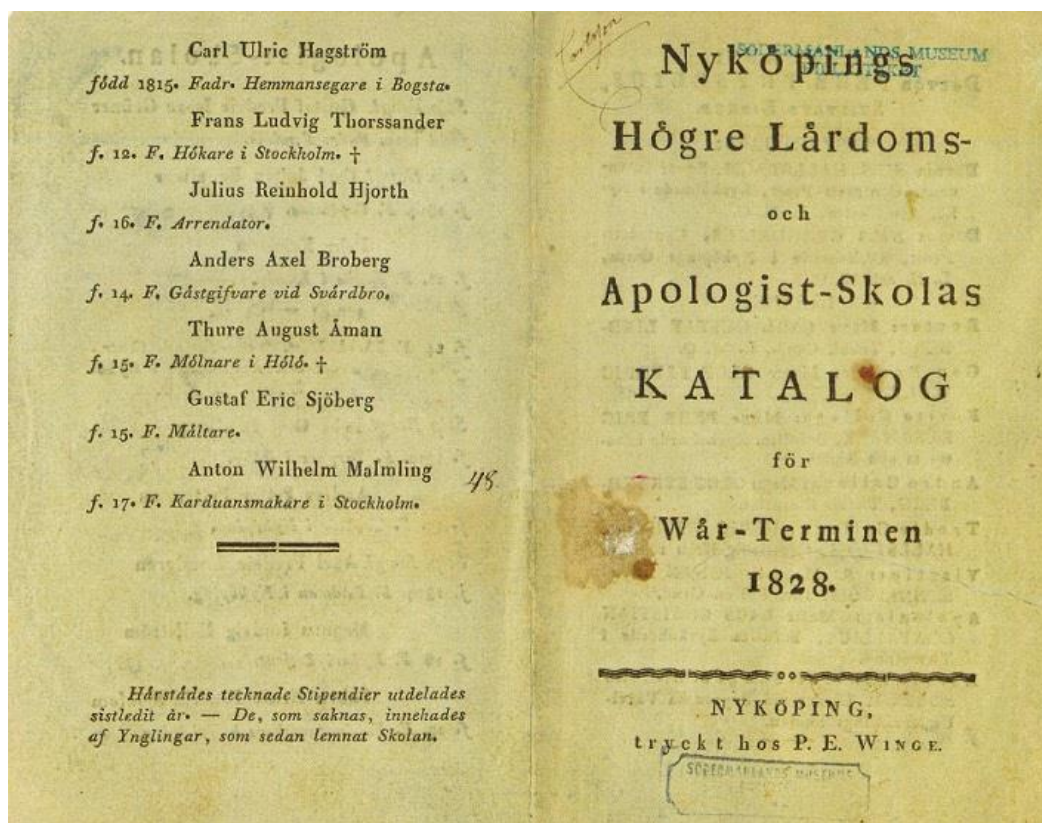
Vi ser också de två små grindstugorna vid prästgården. I dessa bodde kaplanen, som var hjälppräst till kyrkoherden. En kaplan kan också vara en präst med speciella uppgifter såsom fältpräst eller sjukhuspräst. Nedan t v ses Tiondeboden i vilken man samlade in skatten, tiondet. Nedan t h ses den meandrande bäcken i prästgårdshagen där säkert gossarna lekt. Här har enligt hävd också funnits en trefaldighetskälla, som enligt folktron kunde ha läkande kraft.

Karta från 1841 över Skillra Prästgård med byggnader och åkermark. Kyrkan uppe till höger

Skolgången

Skolgången började i prästhemmet men därefter började en tid i Nyköpings Högre Lärdoms- och Apologistskola. Där undervisade också fadern. Adjunktslönen i Stigtomta var inte så stor och därför tog han tjänsten som lärare vid Apologistskolan. Det finns noterat att fadern och de två små gossarna, Olof och Carl, gick hela vägen, ca 1,5 mil mellan Stigtomta och Nyköping varje helg. I veckorna hyrde de rum i staden.

Intressant är att läsa elevförteckningen med strikt angivet fädernas yrke:

TREDJE CLASSEN.

Stip. Bergl. Gustaf Robert Broman

född 1815. Fadr. Fält-Musikant.

Stip. Dougl. Carl Wilh. August Strandberg

f. 1818. F. Coll. Sch. Theol. Licentiat.

Johan Gustaf Lenning

f. 17. F. Klådes-Fabrikör i Nyköping.

Lars Samuel Ferdinand Carell

f. 13. F. Fält-Kamrerare.

Gustaf Fredric Stenberg

f. 14. F. Gåstgifvare vid Stensjö.

Georg Eric Sjöblom

f. 15. F. Kardansmakare i Nyköping.

ANDRA CLASSEN.

Stip. Jerl. Otto Reinhold Lithander

född 1814. Fadr. Comminister i Dunker och Malma.

Johan Adalric Westberg

f. 15. F. Frälse-Inspector.

Stip. Jerl. Johan Wilhelm Lindblad

född 1818. Fadr. Befullm. Kyrkoherde i Wallby och Hammarby.

Carl August Stenberg

f. 16. F. Gåstgifvare vid Stensjö.

Adam Didric Normansson

f. 14. F. Bokhållare.

Anders Gustaf Åman

f. 16. F. Mölnare i Hölö. †

Lars Larsson

f. 16. F. Bonde i W. Wingåker.

FÖRSTA CLASSEN.

Johan Edvard Ekblom

född 1818. Fadr. Bryggare i Nyköping.

Claës Eric Löfvenius

f. 18. F. Rådman i Nyköping.

Gustaf Theodor Carell

f. 17. F. Exp. Krono-Befallningsman.

Carl Gustaf Berglund

f. 17. F. Slots-Waktmästare i Nyköping.

Carl Vilhelm August född 1818. Han liksom brodern, se nästa bild, fick stipendier.

Stip. Bergl. Carl Johan Berglund
född 1814. Fadr. Gelbgjutare i Nyköping.

Stip. Bergl. Johan Eric Berglund
f. 1814. F. Slotts-Vaktmästare.

Stip. Nyl. Johan Oscar Falk
f. 1812. F. Fält-Kamrerare.

Stip. Nyl. Lars August Ullsberg
f. 1813. F. Kyrkoherde i Ripsa och Lid.

TREDJE CLASSEN.

Stip. Dougl. Pehr Hendric Bergström
född 1813 Fadr. Apothekare i Nyköping.

St. Graffm. Olof Strandberg (Sångaren)
f. 1816. F. Coll. Sch. Theol. Licentiat.

Stip. Bergl. Axel Fredric Lundgren
f. 1814. F. Rådman i Nyköping.

Lars Wilhelm Mellberg
f. 1813. F. Klådes-Valkare.

St. Graffm. Carl Johan Mellin
f. 1814. F. v. Pastor.

Brodern Olof, född. 1816. Noterad som sångaren. Hela familjen var mycket musikalisk

Den här texten står över scenen i Stigtomta NTO-lokal.

Ur dikten Vårt Fria Ord:

Ett folk, som fått i arv att länka
Sina öden själv, och obestritt
Älskar sina egna tankar tänka,
Och det måste säga ut dem fritt

1830-31 är Strandberg elev vid Gymnasiet i Strängnäs, dit familjen flyttat. Han fick efter ett år här en ögonsjukdom som gjorde att han tillfälligt avbröt studierna. Tre år läste han då i hemmet vid Hammar i Närke under sin fars ledning.

Hammars kyrka, Askersunds kommun, Örebro län. Foto från Wikipedia

1834, 16 år gammal kom han till Udenäs i Västergötland där han var informator hos prostén Skårman. Nu skrev han dikter och kallade sig Talis Qualis i Mariestads Weckoblad.

Under en kort tid studerade sen bröderna i Uppsala och Carl tog där studentexamen 1837.

Han skrevs in i Södermanlands nation i Lund vid 20 års ålder. Här i Lund läste han i nio år. Båda var mycket musikaliska. Sång och dikt blev en stor del av deras vardag. Brodern Olof skulle studerat till präst men ägnade sig efter några terminer endast åt sången och slutade som operasångare i Stockholm.

Bröderna bildade Lunds studentsångarförening tillsammans med Otto Lindblad. Carl benämns som "sångare, osviklig notkännare och studentkårens bästa pianist".

Nu skrev han dikter i Lunds Weckoblad och Malmö Allehanda. Han blev redaktör och ansvarig utgivare för "Nya Skånska Correspondenten", lundensiska halvveckotidning.

Lunds Universitet i dag, Wikipedia.

Viktor Rydberg beskriver, i sitt inträdestal i akademien, Strandberg ”som en svärmisk och livlig yngling”.

Studentpoesin hade då sina gyllene dagar. Sånger ljöd under studenternas fanor, man hade en eldande fosterlandskänsla. Sverige sörjde förlusten av Finland 1809. Vi var i union med Norge.

Strandberg hade läst i faderns bokhyllor. Många dikter var influerade av författare såsom Kellgren och Anna Maria Lenngren, Goethe, Matthisson och Hölty, men främst Esaias Tegner. Fadern tyckte inte om att Carl ägnade sig åt diktningen, då han redan som 17-åring fick sina första verk tryckta. Men diktade gjorde han genom hela livet.

Ungdomsvännen och utgivaren av Carls samlade Vitterhetsarbeten, Gunnar Ljunggren, har beskrivit hans diktning under ungdomsåren:

”..en manlig stundom trotsig själ, vars sjudande känsla sökte sig uttryck i ett bildrikt ej sällan överlastat språk och uppkallade en tankegång, stundom lika oklar som känslan själv”

Många av dikterna är högrävande och svårlästa, men jag har funnit flera guldgruv i hans diktning där det framkommer hur han kunde sätta sig in i andra människors liv och levnadsförhållanden.

Kungshuset, det gamla biblioteket i Lund, Wikipedia

Under tiden i Lund blev han ledare för de frisinnaade studenterna och kallades också för studentskandinavismens förnämste skald. Han var mycket musikalisk och bland hans kamrater fanns musikern Otto Lindblad, som skrev musiken till flera av Strandbergs dikter.

1845 gjorde svenska och norska studenterna en gemensam resa till Köpenhamn. Här utmärkte sig Strandberg genom att utbringa en gemensam skål för den fjättrade broderationen Finland och reciterade dikten Vaticinium om Finland. Detta väckte ett stort bifall och blev en sorts representant för studentpoesien.

Djärv, välklingande, naiv och lättviktig. (Sv Biografiskt Lexikon)

Han gifte sig i Lund 1846 med Brita Christina Aurora Palm, som var född i Riseberga den 12 juni 1818. De fick fem barn. Hustrun dog 27 februari 1903.

1846 avlade han kansliexamen och familjen flyttade först till Hammars prästgård i Närke och sedan till Stockholm.

Carl blev medarbetare i flera tidningar och skrev bl a teaterrecensioner (i Stockholms Dagblad), översatte teaterpjäser och operatexter.

Kammakargatan och Lilla Nygatan 16, kvarteret Lindbacken, där Strandberg dog 1877

Han ansågs som vår främste lyriker vid 1860-talets början. Men redan 1857 hade Svenska Akademien gett honom sin mindre skådepenning i guld för utgivningen av hans översättning av "Don Juan". 1861 fick han Carl Johans-priset för utgivandet av "Dikter".

Förutom Akademiens förtjänsttecken fick han 1860 en gratifikation av statsmedel i konselj beslutat efter att ha skrivit "Wasasången". 1864 blev han utnämnd till riddare av Nordstjerneorden.

1862 fick han inträde i Svenska Akademien på stol nr 16 efter Israel Hwasser.

1865 övertog han utgivandet av Post- och Inrikes Tidningar. Det fortsatte han med till sin död.

Först på 1860-talet kunde man säga att han "var lyft över omsorgen för den dagliga bärningen".

1868 blev han utnämnd till hedersdoktor vid filosofiska fakulteten vid Lunds Universitet. Han fick då den lagerkrans som han haft som mål för sina akademiska studier. 50 år.

Året därpå 1869, när han skrivit en kantat till prinsessan Lovisas förmälning, utnämns han av Car XV till kommendör av Nordstjerneorden, då konungen ur sin egen handkassa betalt ordensavgiften.

Talis Qualis hade som mål att hela tiden utvecklas och de här orden visar detta.

”Dikten skjuter endast knopp
Ur en kärnrik bildning”

Det fosterländska går som en röd tråd genom hans hela diktning.

Här en dikt som handlar om folket och naturen.

Mitt första och mitt sista:

Med folkets lust är jag förtrogen
Och folkets ve jag delar helst,
Jag älskar lågan dal, och skogen
Är ju bland mina vänner äldst;
Var det då under, att min diktning
Åt folket tidigt tog sin rigtning.

Här ett exempel på hur naturen kan tyckas ha en själ

Utvandraren

- Sol går ned och briggen svänger
Långsamt blanka kopparbogen,
Bakåt luta rår och stänger,
Längtande på nytt till skogen

Ned ifrån de branta åsar
Springer vinden, som han brukar,
Och med svälda kinder flåsar
I de bugtigt spända dukar.

Efter den *första tidens diktning* kom han in i sitt *andra sångarskede* som Rydberg uttrycker sig i sitt inträdestal om Strandberg. Det präglades av att den äkta kärleken till mänskligheten skulle närmast yttra sig i kärlek till fäderneslandet. Han stred för yttrandefriheten. Det samlade Norden/Skandinavien var också viktigt. Han sörjde mycket förlusten av Finland.

1848 utkom diktsamlingen VILDA ROSOR.

Ett exempel:

Till Utgifvaren Af Aftonbladet

(”Följderna af ett krig med Tyskland äro så oberäkneliga, att man nästan ryggar tillbaka vid blotta tanken derpå”. *Aftonbladet, utg. Af L.J.Hierta*)

Var då den fana, du så trotsigt bar,
Blott egnad för parad, men ej för läger?
Det enda skarpa vapen, som du eger,
Är då en tunga, rask i tal och svar?

Många politiska sånger skrevs under denna tid. Rättskänsla och en stark känsla för böndernas levnad och uppbyggnad av Sverige präglade diktningen. Han gjorde folkets sak till sin.

SÅNGER, 1846-1854, ett exempel:

Södermanland

Gröna Södermannaland,
Land för mina fäder!
Som en pilgrim jag din strand
Jublande beträder.
Tvillingfödda äro här
Odalman och hjelte,
Nu jag vet hvar spännet är
Uti Sveriges bälte.

Strandberg översatte många dikter, bl a från latin, engelska, franska, tyska, italienska m fl språk. Det var till viss del högrävanande litteratur, som i början gjorde intryck på hans egen diktning.

Här kan som exempel nämnas översättning av Lord Byrons verk *Poetiska Berättelser*: Ytterligare böcker under namnen *Samlade Vitterhetsarbeten* innehållande folksånger, lustspel, teaterstycken mm. Av Horatius hade han lärt sig ”hushålla” med orden och skriva kort och kraftfullt.

Viktor Rydberg skriver i sitt inträdestal i Svenska Akademien om sin företrädare:

Den unga Talis Qualis mönsterbild var den starke mannen med den friska viljan för rätt och sanning.

Den äldre Talis Qualis vördar den försynte som verkar trofast, stilla och försonligt för sin övertygelse.

Man säger att var han än rörde sig i litteraturen så var han ordets mästare!

Språkvård;

”Den tiden sårade man smaken med att *gråta*; men man rörde alla känslor hjärtan med att *fälla tårar*- och om man riktigt ville gripa dem – *gjuta tårefloder*. Så uppstod en vältalighet och en salongspoesi...”

(”Den omsorg han ägnade språkämnet var honom en sons skyldiga kärleksgärd åt en skön och älsklig moder och på samma gång ett fortsatt arbete på värdet för vår folkstams självständiga liv.”)

Rydberg säger vidare - om man benådats med gåvan att kunna skilda - ger det en skyldighet att bli vårda modersmålets ordsfatt och värna om formernas fria skiftningar.

Rydberg pekar på att Strandberg på sista tiden skrev små dikter såsom ”*Nattvardsbarnen*”. Där idyll och mänsklighet ges uttryck. (Bland det yppersta som Strandberg diktat hör enligt Rydberg sångerna till Gustaf Ljunggren och Carl Anders Kullberg, samt flera av hans dödsrunor, alla utmärkta för en kraftig modellering av personerna.)

Slutstycket i Rydbergs inträdestal:

Kärleksfull i hemmet, trogen i sin vänskap, blid mot alla, emottog han som en gåva från Herren varje yttring av den kärlek och vänskap, som livet rikligen skänkte honom. Vad maken, som ynglingen redan fäst sig, varit för maken, och hur innerligt han kände sin enhet med henne, är tolkat i den sköna dikten *Helgemålslämnningen*. Som en skickelse ifrån Herren emottog han även den plågsamma sjukdom, som efter mer än två års kamp ändade hans jordiska levnad. Om morgonen den 5 februari 1877 fann honom hans närmaste orörlig i skrivstolen med den skönbildade pannan lutad mot arbetsbordet. Hans läppar var förstummade; men han hade i avvaktan på detta ögonblick redan sagt farväl och tack till allt vad livet hade för honom dyrbart.

Tack För God Vakt! (1877)

Farväl, farväl! Tack för god vakt!
Jag hör en stilla röst,
Som länge hviskat sitt ”gif akt”
I djupet af mitt bröst,
Min afton skrider fram med fart,
Det gäller kanske uppbrott snart

Sista versen:

Hur skönt att, när så blir bestämdt,
Få lösas från sin rot
Och lyftas uppåt, uppåt jemt,
Förklaringen emot,
Att sista gången hafva sagt;
Farväl, farväl! Tack för god vakt!

Solna kyrkogård

Carl Vh Aug Strandberg

TALIS QUALIS - F 16 JAN 1818 - D 5 FEB 1877 - MED MAKÅ OCH BARN

Byst

Från ett reportage av Håkan Norén i SN 9 maj 1998 kan man läsa ut följande:

För 100 år sedan, 1918, den 9 april har Håkan hämtat notisen:

”Som bekant har i Nyköping sedan en tid tillbaka planerats ett minnesmärke över skalden CVA Strandberg (Talis Qualis). Saken har nu avancerat så långt att ett antal intresserade personer med Prins Wilhelm i spetsen utsänt ett upprop vari vädjas till allmänheten att teckna bidrag för ändamålet.”

Man ville fira 100-årsjubileét av hans födelse. ”Han hade blivit högtidlighållen i vårt land och särskilt i sin hembygd Södermanland”.

Man vittnade om ”att hans storslagna, äkta manliga och djupt fosterländska diktning alltjämt bevarat sin makt att fångsla och hänföra”.

Det skulle samlas in pengar, 6000 kronor, för att göra en byst. Konstnären Carl Eld hade börjat modellera på bysten.

Var skulle den ställas?

- Framför Nikolaikyrkan (det ville inte prosten Gudmar Hogner)
Vid Nicolaiskolan, dåtida Trivialskolan där Talis Qualis gått
- På Stora torget, omgiven av blomrabatt och vattenkonst
- Järnvägsparken, alltså där vår busstation nu ligger.

En insamling startades, men endast en av undertecknarna till uppropet, fil dr Ruben G:son Berg, överlämnade 800 kr av insamlade medel till staden 1924.

Ruben hette egentligen Gustaf Ruben Gustafsson och var född 1876 i gamla riksbankshuset, ett tvåvåningshus som brann ned 1883. Ruben studerade i Uppsala, ägnade sig åt litteraturforskning och skrev då om bl a Talis Qualis.

Det bildades en Talis Qualis-fond, som 1996 hade förräntat sig och blivit 50 225 kronor. Kommunen begärde dock permutation, som termen lyder för att använda pengarna till något annat. Kammarkollegiet godkände att de fick användas till utsmyckning av Nyköpings gymnasieskolor. Pengarna delades och på Gripenskolan upprustade man aulan och satte in ett fönster. Även på Tessinskolan fick aulan en förbättring och en ny ridå införskaffades.

Som så många andra av våra svenska författare har Carl Vilhelm August Strandberg, Talis Qualis, fått en gata uppkallad efter sig. **Strandbergsvägen** i Villastaden vid Isaksdalsområdet i Nyköping.

Vad sjunger vi när Kronprinsessan Victoria blir Drottning Victoria?

Källor jag använt:

Författarens egna verk

Förord av Gustaf Ljunggren till boken ”Strandberg, Samlade Vitterhetsarbeten”, november 1877.

Viktor Rydbergs inträdestal i Svenska Akademien. Minnestal över CVA Strandberg, 1877, efterträdaren på stol nr 16.

Snille och Smak, Svenska Akademien i sin samtid, Torgny Segerstedt 1986

Minnet av Företrädaren, Aderton inträdestal i Svenska Akademien, Lotta Lotass och Bo Svensén 2012

Mine Herrar..... Om inträdestalen i Svenska Akademien, Kerstin Ekman 1986

Per Klangs skrift om Talis Qualis 1991

Tidningsartikel av Håkan Norén.

Hembygdsföreningens egen bok om Stigtomta, Elof Andrén 1986.

Foton ur vårt arkiv.

Sammanställt inför ett framträdande till 200-årsminnet av Talis Qualis i Stadsvaktens museum, Nyköping 2018-01-27. Eva Sandström, Stigtomtaortens hembygdsförening